

SKARPNÄCK, FARSTA, ÄLVSJÖ OCH ENSKEDE-
ÅRSTA-VANTÖR STADSDELSFÖRVALTNINGAR

SLUTRAPPORT: VÄLJ SJÄLV 2007

VÄLJ SJÄLV - OM VÅR TIDS MEST BRÄNNADE FRÅGOR

Att ha tillgång till det mesta och kunna köpa vad vi vill tycker vi oftast är någonting bra och en självklar rättighet. Idag är vi också konsumenter nästan hela tiden, inte bara när vi handlar utan även när vi äter, reser eller använder energi i hemmet. Men finns det några baksidor med sättet vi lever på och konsumerar idag? Hur påverkar och påverkas vi av klimatet och miljön omkring oss? Vi står varje dag inför massor av val som konsumenter. Men vilka val är egentligen viktigast och vad kan du själv göra för att göra skillnad?

SLUTRAPPORT – VÄLJ SJÄLV 2007

För tredje året i rad genomfördes konsumentprojektet Välj själv under hösten 2007. Med Välj själv ville Skarpnäck, Farsta, Älvsjö och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltningar öka medvetenheten och engagemanget kring några av vår tids mest brännande frågor – klimat, konsumtion och hållbar utveckling. Välj själv riktade sig till alla niondeklassare i de kommunala skolorna i de fyra stadsdelarna.

Projektet engagerade mer än 1600 elever och lärare från 17 högstadieskolor. Utöver stadsdelarna som stod för projektet så deltog en mängd olika aktörer med allt från teater, workshops och föreläsningar, till utställningar och läromedel.

Huvudsatsningen i projektet var Välj själv-dagarna i Skarpnäcks kulturhus, då elever och lärare kommer på besök under en halv dag för att få massor av intryck, inspiration och kunskap. En viktig del i Välj själv var även att inspirera skolorna till fortsatt engagemang och fördjupning, och visa olika vägar för att arbeta vidare med frågorna. Stockholm stad driver flera satsningar speciellt för Stockholms skolor, vilka presenterades i Välj själv tillsammans med andra tips och material.

Bakgrund

Välj själv genomfördes som en del i stadsdelsnämndernas uppdrag att erbjuda lättillgänglig konsumentinformation och -vägledning för barn och unga. Projektet var en gemensam satsning av Skarpnäck, Farsta, Älvsjö och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltningar med målet att öka medvetenheten och engagemanget kring klimatfrågan och konsumentfrågor.

Projektet Välj själv genomfördes på liknande sätt under 2005 och 2006. Efter dessa två mycket uppskattade och lyckade satsningar valde stadsdelarna att genomföra projektet även 2007.

Metod

Hur får man ungdomar i nionde klass att bli intresserade och börja diskutera i grunden allvarliga och komplicerade frågor som klimatförändringar, hållbar utveckling och konsumentfrågor?

För att nå fram med budskapet till den unga målgruppen, var det viktigt att innehållet hela tiden utgick från elevernas perspektiv och deras vardag, samt att det framförades på ett aktiverande, spännande och lättillgängligt sätt. Syftet med Välj själv var inte heller att skuldbelägga - utan att istället ge bakgrunder, ställa frågor och visa olika alternativ. Att på ett kul sätt inspirera istället för att moralisera. Som det visade sig bland besökarna på Välj

själv, så väcktes ett stort intresse för frågorna. Om man förstår att det handlar om sin egen värld och hur man själv kan göra skillnad, så känns det både viktigt och intressant.

Välj själv-dagarna var huvudsatsningen i projektet, och dagarna skulle i sig själva vara lärorika och informerande för besökarna. Men eftersom tiden var begränsad så var det kanske allra viktigaste syftet att inspirera deltagarna till att själva gå vidare och lära sig mer. Dagen skulle ge en del svar men framförallt visa vilka problem som finns, väcka tankar och inspirera till ett ökat intresse och engagemang i framtiden.

För att på ett bra sätt kunna ta hand om det väckta intresset från besöket på Välj själv-dagen så var en viktig del att underlätta för lärarna att arbeta vidare med frågorna när de kommit tillbaka till skolan. Detta skedde genom att alla skolor fick ett sammanställt material med handledningar och en mängd tips och förslag på arbetssätt. I början på terminen fick alla skolor även besök av projektledaren som gick igenom materialet och diskuterade med lärargrupper om hur de kan jobba med frågorna på ett engagerande sätt.

Teman

Huvudtemat för Välj själv 2007 var klimatfrågan och konsumtion. Det handlade dels om vad som ligger till grund för klimatförändringarna och vad följderna kan bli, och framförallt om vad vi kan göra för att göra skillnad, både lokalt och globalt. Välj själv handlade även om rättigheter och risker för dig som enskild konsument.

OM KLIMATET OCH VÅR PÅVERKAN

Allt oftare hör vi nyheter om att klimatet förändras och att många områden hotas av ökande miljöförstöring. FN:s klimatpanel säger att medeltemperaturen på jorden kan komma att höjas med flera grader om vi människor inte kraftigt minskar våra utsläpp av växthusgaser, och en sådan temperaturhöjning kan få enorma konsekvenser. Välj själv ville visa hur vi påverkar klimatet och vad gör vi för ekologiska fotavtryck när vi handlar, reser eller förbrukar energi.

OM ATT BLI KLIMATHJÄLTAR

Vad kan du själv göra för att göra någon skillnad? Spelar det verkligen någon roll vad just du gör? Välj själv ville visa att vi faktiskt kan göra mer än många tror. Att det inte är för sent att göra något åt klimatförändringarna, men att det är bråttom. Att vi behöver se våra möjligheter att förändra och påverka, genom att vara medvetna, ställa krav och inspirera andra.

OM SMARTA VAL

Vi köper, äter, reser och använder mer energi än någonsin tidigare, men visa saker påverkar vår omvärld mer än andra. Genom att lära oss mer och tänka efter innan vi konsumerar kan vi göra en enkel miljöinsats. Välj själv gav konkreta tips på val i vardagen som gör skillnad.

OM KONSUMENTRÄTT OCH RISKER

Vet du om du får lämna tillbaks eller byta den där prylen som inte riktigt höll vad de lovade? Tecknade du ett bindande avtal med en mängd skyldigheter när du köpte ny mobil? Vad händer om du får en betalningsanmärkning och var vänder du dig om du behöver hjälp för att kräva din rätt? Hur hög är räntan egentligen på ett sms-lån? Välj själv visade vilka rättigheter du har och risker du kanske tar som konsument.

Välj själv-dagarna

Välj själv-dagarna pågick i Skarpnäcks kulturhus den 21-22 och 26-28 november. Varje skola besökte Välj själv under en halv dag, antingen en förmiddag eller en eftermiddag.

BUSSRESA MED RADIOINTRODUKTION

Alla klasser hämtades av bussar på sina skolor. På varje buss fanns det med en reseledare som tog emot klasserna på skolan och guidade dem när de var framme vid Skarpnäcks kulturhus. På bussresan fick eleverna lyssna till en inspelad radiointroduktion som var speciellt framtagen för Välj själv av Fanzingo-radio. Introduktionen innehöll reflektioner, satir och reportage gjorda av ungdomar i elevernas egen ålder, som på ett personligt sätt knöt an till temat klimat och konsumtion.

TEATER AV UNG UTAN PUNG

I Skarpnäcks kulturhus inleddes programmet med en speciellt framtagen föreställning av teatergruppen Ung utan Pung. En rolig och tänkvärd föreställning om konsumtion, miljö och att välja själv, som fångade publiken med sketcher och låtar fyllda av humor och igenkänning. Föreställningen väckte tankar och känslor och fungerade som en korköppnare för vidare diskussioner under dagen. Den satte också en fantastisk stämning av att det faktiskt kan vara kul att diskutera frågor som i grunden är allvarliga. Efter teatern delades besökarna in i tre mindre grupper som deltog i de andra aktiviteterna efter ett rullande schema.

WORKSHOP MED KLIMATAKUTEN

I samarbete med Miljöförvaltningens projekt KlimatAkuten utarbetades och genomfördes en workshop som hade grundtemat mat och klimat. Här fick eleverna plocka ihop en egen mattallrik och sedan få en analys av hur mycket koldioxidutsläpp den valda tallriken orsakat. Utifrån detta följde diskussioner kring bakomliggande faktorer, där eleverna kunde se både problem och möjligheter att göra skillnad.

För att övningarna och diskussionerna skulle fungera bra så delades eleverna inför workshoppen in i mindre grupper, med i genomsnitt en halv klass per grupp som arbetade tillsammans.

INSPIRATIONSFÖRELÄSNING

I stora salen höll Linus Wellander en engagerande föreläsning om att påverka och göra skillnad, framförallt i klimatfrågan. Det handlade om vår egen roll och våra möjligheter

att påverka, genom att vara medvetna, ställa krav och inspirera andra. Om hur vi själva har makt att förändra genom att göra vår röst hörd och sprida ett viktigt budskap.

STATIONER OCH AKTIVITETER

I kulturhusets foajé fick eleverna på egen hand gå runt bland en mängd olika stationer, utställningar och aktiviteter. Alla fick även göra en tipsrunda där man behövde ta del av de olika stationerna för att finna rätt svar på frågorna.

Konsumentvägledarna

De medverkande stadsdelarnas konsumentvägledare var delaktiga i planeringen och förarbetet inför Välj själv-dagarna och medverkade på plats med en station om konsumentfrågor samtidigt som de höll i tipsrundan.

Miljömärkningar & livsmedel

Personal från stadsdelarna höll också i en station om miljömärkningar på livsmedel. Här blev man bjuden på KRAV-märkta bananer och man kunde lära sig om skillnaden mellan olika märkningar och vad de egentligen står för. Provsmakning erbjöds även mellan ekologiska och konventionella pepparkakor, som ett exempel på att ekologisk mat inte behöver smaka annorlunda.

Sortera Mera

Projektet Sortera Mera drevs tidigare inom Stockholm stad men lades ned under 2006. Då en del utställningsmaterial ändå fanns kvar och personal som tidigare arbetat med projektet hade möjlighet att medverka på Välj själv-dagarna, så återupplivades en Sortera Mera-station på Välj själv. I stationen fick eleverna utföra Sopkastet och lära sig om sopsortering och återvinning – och därmed energi- och resursbesparing.

Energirådgivningen

Hos Energirådgivningen kunde eleverna se hur mycket energi som går åt för att driva olika vardagliga apparater och få tips på hur man enkelt och smart kan spara energi. Man kunde dessutom prova på hur mycket fysiskt arbete som krävs för att alstra tillräckligt med energi för att hålla en lampa tänd.

SNF

Sveriges Naturskyddsförening deltog med en stor klimatutställning som bland annat tog upp transporternas roll för den globala uppvärmningen. Här kunde man också avge ett klimatlöfte och få massor av tips på konkret engagemang.

Före och efter

En grundläggande tanke i Välj själv var att projektet skulle ha större effekt än att bara bli en engångshändelse. En viktig del var därför att inspirera lärarna och underlätta för dem att arbeta med frågorna även på längre sikt.

Med detta ändamål sammanställdes ett lärarmaterial med konkreta handledningar, förslag och information, dels från andra projekt för skolor inom Stockholm stad, men även från andra organisationer. Välj själv-dagen skulle väcka engagemang och intresse och kunde på detta sätt även fungera som ett startskott för ett mer omfattande arbete. För att lärarna skulle ha goda möjligheter att sätta sig in i ämnena och sätta igång redan innan Välj själv-dagarna, så delades materialet ut och presenterades för skolorna redan vid terminsstarten.

I lärarmaterialet ingick följande material och handledningar:

- Miljöbussen – ett interaktivt webbverktyg om miljö och klimat, framtaget av Stockholm stad.
- Klimatakuten – ett projekt inom Miljöförvaltningen som riktar sig speciellt till stockholms skolor, och erbjuder gratis skolbesök med utbildningsinsatser för lärare och elever.
- Energikollen – en del inom KlimatAkuten där skolorna kan få hjälp att inventera skolans energianvändning och lägga upp en handlingsplan för att spara energi.
- Klimatresan – ett omfattande handledningsmaterial med fakta, diskussionsunderlag och värderingsövningar, från Svenska Naturskyddsföreningen.
- Shoppingracet – ett material från Konsumentverket kring konsumtion, livsstil och värderingar, med tillhörande diskussionsmaterial.
- Uppdrag: klimat – en prisbelönt utställning med undervisningsmaterial på Naturhistoriska riksmuseet.

Måluppfyllelse och utvärdering

De sammanfattade målen för projektet Välj själv var att:

- Bidra till att skapa medvetna konsumenter med insikt om hur konsumtionen påverkar klimatet och miljön på ett lokalt och globalt plan samt rättigheter och risker som konsument.
- Inspirera lärare och ge dem vägledning för att underlätta vidare engagemang kring konsumtion, klimat och hållbar utveckling i skolan på olika nivåer.

- Visa konkreta möjligheter att påverka samt öka intresset och engagemanget för att motverka en accelererande global klimatförändring.

För att tydligare kunna mäta effekterna av projektet så fick ett antal skolor med sig en enkätundersökning som eleverna i slumpmässigt valda klasser fick fylla i. Utvärderingsenkäterna tillsammans med kommentarer från både medverkande aktörer och besökare visar en tydlig bild av en genomgående mycket uppskattad och lyckad satsning.

Enkäten innehöll frågor som handlade om man tyckte att de frågor som lyftes inom Välj själv var viktiga och intressanta, samt om eleverna själva hade påverkats på olika sätt. Eleverna fick också sätta betyg på de olika delarna under dagen. Undersökningen visade att de flesta eleverna tycker att frågorna som Välj själv handlade om är viktiga och att de berör en själv och personer i ens närhet. En klar majoritet svarade att Välj själv-dagen hade givit en ökad förståelse för hur ens egna val kan påverka klimatet och miljön, och en majoritet svarade även att de efter Välj själv-dagen kommer att tänka efter mer och ändra på något för att minska sina koldioxidutsläpp.

Att döma av resultatet från utvärderingen och den övriga responsen så har målen för projektet blivit väl uppfyllda. Det är självklart svårt att mäta exakta resultat av en så pass begränsad insats, som ändå handlar om att påverka långsiktiga värderingar och beteenden. Men projektet har enligt många av elevernas utvärderingar fungerat som ett bidrag till att skapa mer medvetna konsumenter med ökad insikt om vår påverkan på klimatet och miljön. Dagarna inspirerade och engagerade utan tvekan de allra flesta besökarna, inklusive lärarna, och gav dem verktyg för att underlätta det fortsatta arbetet ute på skolorna. Projektet visade mängder av konkreta möjligheter att påverka, och åtminstone tillfälligt så verkar intresset och engagemanget för att motverka klimatförändringen ha ökat hos många besökare.

Genomgående har projektet mötts av mycket positiva reaktioner och kommentarer. Många lärare framförde att Välj själv-dagen tillsammans med materialet gav en välbehövlig chans att diskutera och få hjälp att jobba med de högaktuella teman som lyftes. Man tyckte även att det var skönt att organisationen var så uppstyrd under dagarna, så att de själva kunde vara med och ta del av innehållet. Att dessutom få hjälp med utvalt, pedagogiskt material och tips på arbetssätt var väldigt uppskattat. Många uttryckte en förhoppning och önskan om att få delta i projektet med sina niondeklassare även kommande år.

Sammanfattning

Stadsdelarnas satsning på projektet Välj själv har mötts med stort intresse och entusiasm från såväl skolor och medverkande aktörer som från media och allmänheten. Projektet har varit till stor nytta ur flera perspektiv. Förutom det direkta engagemanget av alla elever, så har skolorna fått hjälp och vägledning för att lyfta högaktuella ämnen med nytt material och utökad kunskap. Samtidigt har Välj själv underlättat för andra projekt inom Stockholm stad och andra organisationer att nå ut med sitt viktiga arbete till en av sina primära målgrupper.

Med Välj själv har Skarpnäck, Farsta, Vantör, Älvsjö och Enskede-Årsta stadsdelsförvaltningar tillgång till en effektiv modell för att nå unga med konsumentvägledning och skapa engagemang i klimatfrågan. Ett konkret verktyg för att öka intresset kring vår tids mest brännande frågor.

Fakta

PROJEKTPERIOD

15 maj-31 december 2007

STYRGRUPP

Inger Bogne	- Skarpnäcks sdf
Hans Lundqvist	- Skarpnäcks sdf
Lena Rabe	- Farsta sdf
Stefan Tengbom	- Farsta sdf
Sophia Lundqvist	- Farsta sdf
Margareta Hamrén	- Älvsjö sdf
Karin Landberg	- Älvsjö sdf
Kerstin Lövgren	- Älvsjö sdf
Anders Lindström	- Enskede-Årsta-Vantör sdf
Liz Sjöberg	- Enskede-Årsta-Vantör sdf
Ing-Britt Eklund-Hammar	- Enskede-Årsta-Vantör sdf
Anna-Lena Ström	- Enskede-Årsta-Vantör sdf

PROJEKTLEDARE

Aleksandar Djordjevic

MEDVERKANDE SKOLOR

Sammanlagt medverkade över 1600 elever och lärare från följande skolor.

Skarpnäck:

Tätorpsskolan, Bagarmossens skola och Björkhagens skola

Älvsjö

Sjöängsskolan, Solbergaskolan och Johan Skytteskolan

Enskede-Årsta-Vantör

Sturebyskolan, Årtaskolan, Skanskvarnsskolan, Enskede skola, Nytorpsskolan, Bäckahagens skola, Rågsvedsskolan och Hagsätraskolan

Farsta

Kvickentorpsskolan, Hökarängsskolan och Gubbängsskolan

MEDVERKANDE ORGANISATIONER OCH AKTÖRER

Skarpnäcks kulturhus, stadsdelarnas konsumentvägledare och övrig personal, Miljöförvaltningen - KlimatAkuten, Trafikkontoret – Avd. avfall, Ung utan pung, Fanzingo, Svenska Naturskyddsföreningen, Energirådgivningen, Stockholm Vatten, Escowa, Konsumentföreningen Stockholm, Världsnaturfonden WWF, Dem Collective, Sortera Mera, KRAV, RKUF, Banankompaniet, SABA, Annas pepparkakor m.fl.

Ekonomisk sammanställning

FINANSIERING

Skarpnäcks sdf	110 000
Älvsjö sdf	110 000
Farsta sdf	110 000
Enskede-Årsta-Vantör sdf	220 000
Summa	550 000

KOSTNADER

Transporter	73 780
Lärarmaterial	3 641
Personal, teater, föreläsare, catering, städ – Välj själv dagarna	172 695
Förberedelser & material för aktiviteter	13 320
Tryckmaterial, t-shirts, grafisk form	33 280
Administration & dokumentation	3 284
Projektledning	250 000
Summa	550 000